

activities to the investigative experiment leads to the superficiality of investigative actions.

Defines the main tactics of conducting investigative actions, in particular, the investigative experiment in the conditions as close to those in which took place the event, fact or phenomenon; use during the experiment, the same instruments, tools, devices and materials used during the criminal event; repeated and phased (stadia) research and repetition of testing activities in a changing environment; limited number of participants of investigatory actions and the necessary experimental research actions (testing) that are the most similar to those that took place in reality (sequence by the way, the nature, pace); attraction of a witness, victim or suspect prior to the experiment; investigative experiment with each suspect separately.

This scientific article is about treatment of the actual problem questions of carrying out of investigatory experiment. The author have analyzed the points of view available in the legal literature on these questions and offered the tactical method of carrying out of investigatory actions. Investigatory experiment is the most time consuming and complex investigative action, as it involved a significant amount of violence. The results of properly investigated action play an important role in the process of proving the guilt of the persons suspected of committing crimes, especially in case of their refusal previous evidence or in case of death. High-quality and efficient conduct of this investigative actions requires careful preparation, clear organization and use of a range of tactics and combinations that will allow to receive truthful testimony and to prove the involvement of certain individuals to criminal activity.

Keywords: *investigatory experiment, interrogation, tactics, tactical method, reproduction.*

Надійшла до редакції 22.12.2014

Очеретяний М. А.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.985

СПОСОБИ УЧИНЕННЯ ХУЛІГАНСТВА ГРУПОЮ ОСІБ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНУ

Висвітлено способи вчинення хуліганства групою осіб. Розглянуто різноманітні способи вчинення хуліганства, а також наведено їх класифікацію, що сприятиме більш швидкому розслідуванню злочину.

Ключові слова: *хуліганство, криміналістична характеристика, спосіб вчинення злочину.*

Постановка проблеми. Дослідження способу вчинення злочину має важливий характер при розслідуванні кримінальних правопорушень. Недарма в загальній теорії криміналістики спосіб учинення злочину давно і дуже ретельно вивчається. Адже зазначений елемент механізму злочину у структурі будь-якої криміналістичної характеристики посідає важливе місце. Не є винятком і розслідування хуліганства, що вчинене групою осіб. Тому що різноманітність способів вчинення зазначеного кримінального правопорушення дає можливість виокремити певні кореляційні зв'язки між ними та іншими елементами криміналістичної характеристики: особою злочинця, слідовою

картиною, обстановкою вчинення тощо.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Способи учинення злочинів досліджували такі вчені-криміналісти: В.П. Бахін, Р.С. Белкін, І.Ш. Жорданія, Г.Г. Зуйков, В.С. Кузьмічов, В.К. Лисиченко, Є.Д. Лук'янчиков, М.І. Порубов, М.В. Салтевський та ін. Способи учинення хуліганства розглядали у своїх працях М.С. Бушкевич, Ю.А. Віленський, В.П. Власов, М.М. Єфімов В.І. Захаревський, А.О. Крикунов та інші. Однак, не припиняючи цінності вказаних праць, варто зазначити, що вони не містять деяких сучасних способів вчинення хуліганства. Це, на нашу думку, зумовлено тими соціальними, політичними та економічними змінами в суспільстві, що відбулися за останні десятиліття.

Метою даної статті є дослідження способів вчинення хуліганства групою осіб та їх класифікація.

Для досягнення зазначеної мети треба вирішити такі завдання:

- 1) дослідивши підходи до визначення способів вчинення хуліганства групою осіб виділити серед них типові для сучасного періоду;
- 2) класифікувати способи вчинення хуліганства групою осіб та вказати їх взаємозалежність з іншими елементами криміналістичної характеристики.

Виклад основного матеріалу. Спосіб учинення злочину, як зазначав Г.Г. Зуйков, є системою дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [8, с. 12].

Спосіб учинення злочину має велике значення, оскільки, на думку Ю.В. Гавриліна, йому притаманні індивідуальна визначеність, відносна стійкість та відображення в навколишньому середовищі у вигляді слідів. Це дозволяє ідентифікувати злочинця за ознаками способу вчинення злочину [5, с. 28]. Адже способи, як окремі прояви, зараз значно видозмінюються не тільки у зв'язку з появою нових видів злочинів, а й у рамках традиційних діянь внаслідок значної зміни можливостей та умов злочинної діяльності.

Для розслідування кримінальних правопорушень найбільше значення мають повноструктурні способи. Оскільки, як справедливо зазначає М.В. Салтевський, встановлення структурних способів, що мали місце у розслідуваному злочині, дозволяє слідчому найбільш повно виявляти його сліди, прогнозувати взаємозв'язок між ними, що нерідко веде до розкриття злочину [13, с. 425]. Тому у теорії криміналістики прийнято розрізняти дії по підготовці, вчиненню і приховуванню злочину. У свою чергу, ще раніше В.П. Колмаков, досліджуючи проблеми розкриття злочинів проти життя, розрізняв спосіб вчинення злочину і спосіб його приховування, де останнє він розглядав як дії злочинця, спрямовані на маскування факту злочину і ліквідацію його [9, с. 193-201]. Виходячи із зазначених позицій і будемо розглядати способи підготовки, вчинення та приховування хуліганства групою осіб.

Одразу слід зауважити, що в ч. 2 ст. 296 КК України зазначено таке: «...дії, вчинені групою осіб». Тобто законодавець виокремлює кваліфікуючу

ознаку вчинення хуліганства. Саме з огляду на зазначену кваліфікуючу обставину нами і буде проведено аналіз досліджуваної категорії. Розглядаючи підготовку до вчинення хуліганських дій групою осіб, зазначимо, що вивченням кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 296 КК України нами встановлено, що у 51 % від їх загальної кількості злочинці вживали заходів з підготовки до його вчинення. Зокрема, підготовчі дії полягали у такому: планування злочину – 89 % злочинців; вибір об'єкта посягання – 74 %; відшукування пристосування і підготовка знарядь злочину - 69 %; підбір співучасників – 73 %; розподіл ролей між співучасниками – 61 %.

Тобто хуліганські дії можуть мати етап підготовки, про що яскраво свідчить приклад футбольного хуліганства. Так, фанати можуть заздалегідь підготувати знаряддя вчинення злочину (холодну, вогнепальну зброю тощо), які плануватимуть використати для порушення громадського порядку, а не спричинення тілесних ушкоджень іншим особам. У даному випадку це відшукування, пристосування, підготовка знарядь злочину [6, с. 17]. Крім того, можуть здійснюватися інші заходи з підготовки до вчинення протиправних дій. Так, Н.О. Кононенко наводить випадок, коли вболівальник умисно купив білет ближче до гостьових трибун з метою вчинення хуліганських дій під час матчу [10, с. 45].

В основі хуліганської діяльності, досліджуючи спосіб учинення злочину, М.В. Салтевський виділяв такі елементи: жест, слово та фізичну силу – і відповідно до них класифікував всі способи хуліганських дій [14, с. 6]. Ця класифікація дійсно може мати місце, якщо розслідувати хуліганство без кваліфікуючих обставин. Але в нашому випадку ці способи поєднуються в різних формах.

Розглядаючи її детальніше, можемо з'ясувати, що жест (жестикауляція, міміка) є основою способів вчинення хуліганських дій: цинічні тілорухи, публічне оголення різних частин тіла, роздягання догола, пантомімічне зображення нецензурних сцен та інше. Слово, у свою чергу, є найбільш поширеним елементом таких способів вчинення хуліганства як нецензурна лайка, погрози, створення шуму, який призводить до зриву громадських заходів, порушення нормального режиму роботи підприємства, спокою громадян у квартирах та громадських місцях. Що ж до фізичного насильства, то воно лежить в основі багатьох способів вчинення хуліганства, серед яких можна виділити нанесення побоїв, опір представникам влади, знущання, нацькування собак, насильне зв'язування людини, занурення її у воду, пошкодження майна, глум над пам'ятниками та інше [14, с. 16].

Так, 23 грудня 2008 року гр. К. разом з двома іншими особами біля кафе «Лакомка» по вул. Радянській в м. Новомосковську Дніпропетровської області, у стані алкогольного сп'яніння в присутності сторонніх осіб і безпричинно, з хуліганських намірів почали наносити гр. П. тілесні ушкодження. А коли гр. Р., який побачив зазначені дії, спробував їх припинити, гр. К., показуючи свою зневагу до існуючих правил і норм поведінки в суспільстві та ігноруючи право та законні інтереси громадян на особисту недоторканість, безпричинно, з хуліганських намірів, нецензурно лаючись, умисно наніс кулаком не менше п'яти ударів по обличчю Р., навмисно спричинивши

йому тілесні ушкодження. В цей час гр. П. прохав К. припинити бити, але той, не реагуючи і нецензурно лаючись, продовжував наносити удари [15].

Проводячи дослідження способів хуліганства, що вчиняється групою осіб, М.С. Бушкевич зазначив, що більшість хуліганських дій (93,11 %) направлені на їх безпосереднє сприйняття потерпілими і свідками. А інша група направлена на опосередковане сприйняття громадянами (14 %), тобто результати діяння розуміються членами суспільства через певний проміжок часу після їх вчинення [3, с. 124]. У свою чергу, О.І. Овчаренко зазначає, що спонтанність вчинення хуліганських дій не дає можливості визначати повторюваність способів вчинення [12, с. 34]. З цим твердженням також слід погодитися, адже можливих способів вчинення хуліганства досить багато. Та, з іншого боку, сформовані групи, які вчиняють хуліганські дії, можуть характеризуватися і конкретними способами (скінхеди – фашистська символіка на стінах, фанати – застосування фаєрів тощо).

Л.Ш. Берекашвілі серед способів вчинення хуліганських дій виділяє образливе чіпляння до громадян, буйство, написання нецензурних слів на парканах та стінах будівель, поява в оголеному вигляді у громадських місцях, побиття громадян та нанесення їм поранень [2, с. 3-6]. А вже П.Д. Біленчук та В.К. Лисиченко класифікували спосіб учинення хуліганства за об'єктом посягання: а) дії, направлені проти громадського порядку; б) дії, направлені як проти громадського порядку, так і інших суспільних відносин. [11, с. 428-430].

Вивченням кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 296 КК України встановлено, що найбільш розповсюдженими способами вчинення хуліганства є цинічні тілорухи в поєднанні з нецензурною лайкою та нанесенням побоїв (75 %), серед інших способів можна виділити публічне оголення різних частин тіла (9%), створення шуму, який призводить до зриву громадських заходів (24 %), порушення нормального режиму роботи підприємства (11 %), спокою громадян у житлі та громадських місцях (46 %), опір представникам влади (23 %), пошкодження майна (47 %).

З наведених нами даних можна сформувані відповідні способи вчинення суспільно небезпечного діяння розглядуваної категорії. Та не можна стверджувати, що спосіб є чітко визначеною конструкцією, яка від злочину до злочину повторюється як шаблон. На наш погляд, способи вчинення хуліганства доречно класифікувати відповідно до кваліфікуючих ознак досліджуваного діяння:

1) за ознакою особливої зухвалості:

- насильство із заподіянням потерпілій особі побоїв;
- заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень;
- знущання над потерпілим;
- знищення майна;
- пошкодження майна;
- зрив масового заходу;
- тимчасове припинення нормальної діяльності установи, підприємства чи організації;
- припиненням руху громадського транспорту;

- інші;

2) за ознакою виняткового цинізму:

- демонстративна зневага до загальноприйнятих норм моралі;

- прояв безсоромності чи грубої непристойності;

- знущання над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані;

- інші.

Спосіб приховування злочину також потребує відповідної уваги. Г.М. Мудьюгін називає спосіб приховування комплексом дій злочинця, які той виконує з метою ухилення від відповідальності за вчинене [4, с. 31]. У свою чергу, спосіб приховування злочину, як наголошував М.В. Салтевський, «...має місце у тих випадках, коли: а) дії щодо приховування умисного злочину здійснюються після повної реалізації злочинного задуму і не є заздалегідь передбаченим продовженням дій з приховування, виконаних у період вчинення злочину; б) дії щодо приховування умисно вчинених імпульсивних чи вербальних злочинів (образа, наклеп), приховування яких у період вчинення неможливе і здійснюється пізніше; в) при приховуванні злочинів, учинених з необережності» [13, ст. 426].

Та все ж, на наш погляд, найбільш правильним і повним є визначення, запропоноване Р.С. Белкіним, який визначає спосіб приховування як злочинну діяльність (елемент злочинної діяльності), спрямовану на перешкоджання розслідуванню шляхом утаювання, знищення, маскуваня і фальсифікації слідів злочину і злочинця [1, с. 364].

В.І. Захаревський серед типових способів приховування хуліганства визначає такі: зникнення з місця злочину, в тому числі з використанням автотранспорту; використання одягу одного фасону, кольору, а також однотипних знарядь; знищення знарядь злочину; знищення одягу, взуття; неправдиві свідчення, в тому числі алібі; відмова від дачі показань [7, с. 14].

Вивченням кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 296 КК України нами встановлено, що зникнення з місця злочину мало місце у 82 % вчинених хуліганств, в тому числі з використанням автотранспорту (9 %); використання одягу одного фасону, кольору, а також однотипних знарядь (45 %); знищення знарядь злочину (66 %); знищення одягу, взуття (59 %); неправдиві свідчення, в тому числі алібі (73 %); відмова від дачі показань (47 %).

Висновки. Підводячи підсумки, потрібно зазначити, що підготовка до вчинення хуліганства групою осіб полягає у розробці плану злочину; виборі об'єкта посягання; відшукуванні пристосування і підготовці знарядь злочину; розподілі ролей між співучасниками; підборі співучасників.

Серед способів вчинення злочинів розглядуваної категорії найбільш часто мали місце цинічні тілорухи в поєднанні з нецензурною лайкою та нанесенням побоїв, серед інших способів можна виділити публічне оголення різних частин тіла, створення шуму, який призводить до зриву громадських заходів, порушення нормального режиму роботи підприємства, спокою громадян у квартирах та громадських місцях, опір представникам влади, пошко-

дження майна.

Серед дій, спрямованих на приховування злочину, вкажемо зникнення з місця злочину, в тому числі з використанням автотранспорту; використання одягу одного фасону, кольору, а також однотипних знарядь, знищення знарядь злочину; знищення одягу, взуття; неправдиві свідчення, в тому числі алібі; відмова від дачі показань.

У результаті проведеного дослідження доходимо висновку, що злочин, кваліфікований за ч. 2 ст. 296 КК України, має повноструктурний склад, адже в більшості випадків мають місце моменти підготовки та приховування діяння.

Бібліографічні посилання

1. *Белкин Р.С.* Курс криминалистики : в 3-х т. – Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации / Белкин Р.С. – М., 1997. – С. 364.
2. *Берекашвили Л.Ш.* Расследование хулиганства : учебное пособие / под ред. В.Е. Жарского. – М., 1968.
3. *Бушкевич Н.С.* Классификация способов совершения хулиганства группой лиц // Вестник Академии МВД Республики Беларусь. – № 1(15). – 2008. – С. 121-125
4. *Васильев А.Н.* Планирование расследования преступлений / Васильев А.Н., Мудьюгин Г.Н., Якубович Н.А. – М., 1957.
5. *Гаврилин Ю.В.* Расследование преступлений против личности и собственности : учебное пособие / Гаврилин Ю.В. – М., 2006.
6. *Єфімов М.М.* Організація і тактика розслідування хуліганства : навч.-практ. посібник / М.М. Єфімов. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013.
7. *Захаревский В.И.* Характеристика и методы разрешения следственных ситуаций по делам о хулиганстве : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Захаревский В.И. – М., 1990.
8. *Зуйков Г.Г.* Криминологическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисс. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук. – М. – 1970.
9. *Колмаков В.П.* Значение для расследования точного установления способов совершения и сокрытия преступлений против жизни // Тр. Харьк. гос. мед. ин-та. – 1956. – № 5. – С. 193-201.
10. *Кононенко Н.А.* Способы совершения хулиганства во время проведения спортивно-массовых мероприятий / Н. А. Кононенко // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – Курск. – №10(100). – 2014. – С. 44-46.
11. *Криміналістика : підручник / за ред. П.Д. Біленчука.* – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2001.
12. *Овчаренко Е.И.* Доказывание по уголовным делам о хулиганстве (досудебное производство) : науч.-практич. пособие / Е. И. Овчаренко ; под ред. А.В. Гриненко. – М., 2006.
13. *Салтевський М.В.* Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / Салтевський М.В. – К., 2005.
14. *Салтевский М.В.* О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях / Салтевский М.В. // Криминалистика и судебная экспертиза. – К. – Вып. 25. – 1982. – С 13-21.
15. *Справа № 1-120/11* від 10.01.2011 року Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області.

Очеретяный М. А. Способы совершения хулиганства группой лиц как элемент криминалистической характеристики преступления. Освещены способы совершения хулиганства группой лиц. Рассмотрены разнообразные способы совершения хулиганства, а также приведена их классификация, способствующая более быстрому и эффективному расследованию преступления.

Ключевые слова: хулиганство, криминалистическая характеристика, способ сове-

Ocheretyanyu M. A. Ways of committing hooliganism by group of persons as an element of criminalistic characteristic of crime. The scientific article deals with some aspects of the investigation of the hooliganism a group of persons. Typical situations of the investigation are examined, and the activity of the investigator by carry out urgent and next investigating acts is examined too.

Research of method of commission of crime has important character at investigation of criminal offences. Not for nothing in the general theory of criminalistics method of doing of crime a long ago and studied very carefully. The element of mechanism of crime marked in fact in the structure of any criminalistics description occupies an important place. It is not an exception and investigation of hooliganism that is perfect the group of persons. Because different methods of feasance of the marked criminal offence gives an opportunity to distinguish cross-correlation copulas are certain between them and by other elements of criminalistics description : by the face of criminal, track picture, by the situation of feasance and others like that.

The aim of this article is research of methods of feasance of hooliganism by the group of persons and their classification.

For the decision of the marked aim, an author is put such tasks: to investigate going near the decision of methods of feasance of hooliganism the group of persons and to distinguish among them to the type for a modern period; to classify the methods of feasance of hooliganism the group of persons and to specify their interdependence with other elements of criminalistics description.

Preparation to the feasance of hooliganism consists the group of persons in development of plan of crime; entity of encroachment selection; to searching for of adaptation and preparation of crime instruments.

As a result of undertaken a study come to the conclusion, that crime skilled after p. 2 c. 296 KK of Ukraine, has fullstructural composition, in fact the moments of preparation and concealment of act take place in most cases.

Keywords: *hooliganism, criminalistic characteristic, investigating actions.*

Надійшла до редакції 22.01.2014

Смирнов Є. В.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.164

НЕОГОЛОШЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ЯК ШТУЧНИЙ СПОСІБ ЗАТЯГУВАННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ

Досліджено існуючу на практиці проблему навмисного затягування стороною обвинувачення з оголошенням особі про підозру. Проаналізовано матеріали слідчо-судової практики та положення КПК України із вказаного питання. Розглянуто загальні положення теорії кримінального процесу, а саме право на захист, умови та підстави надання особі відповідного процесуального статусу, критерії розумності процесуальних строків, а також юридичні підстави для їх обчислення згідно з вимогами ст. 219 КПК України.

Ключові слова: *захисник, сторона захисту, право на захист, повідомлення про підозру, розумні строки, процесуальний статус.*